

Potpukovnik
Đorđe STANIĆ

NEKA SOCIO-METODIČKA PITANJA U PROCESU VATRENE OBUKE ZEMALJSKE ARTILJERIJE

Artiljerijski potpukovnik Đorđe Stanić je autor knjige »Metodičke osnove vatrene obuke zemaljske artiljerije«, koja je značajno štivo za artiljerijske i druge starešine koje se bave obukom i vaspitanjem.

Delo potpukovnika Stanića je nagrađeno nagradom »22. decembar« prošle godine. Donosimo odlomak iz te knjige da bismo čitaoce bar delimično upoznali sa namenom, karakterom i sadržajem tog vojnostručnog dela.

Većini artiljerijskih starešina sigurno je poznato, da dok jedinice izvode vežbe sa bojnim gađanjima, gotovo nema disciplinskih grešaka i prestupa, da je drugarstvo i solidarnost na visokom nivou i da postoji znatno viši stepen razumevanja i saradnje između pretpostavljenih i potčinjenih. Mnogi komandiri vodova i baterija ističu da se na takvim vežbama i gađanjima pojedinci potpuno identifikuju sa svojom jedinicom (odeljenjem, vodom, baterijom). U takvim okolnostima i vojnik i starešina zamenjuje svoje »ja«, sa »mi« — pri tome misleći na svoju jedinicu.

Zaključak je jasan. Između procesa vatrene obuke, posebno kada se vrše artiljerijska bojna gađanja, i opšteg stanja odnosa i discipline u jedinici, postoji recipročan odnos i interakcija. Dobro organizovana i pravilno izvođena obuka direktno pomaže razvijanje pravilnih odnosa i discipline u jedinici, a ovi, opet, retroaktivno, doprinose boljim rezultatima u vatrenoj obuci. Znači, ovaj međusobni uticaj ukazuje, istovremeno, i na to da na rezultate u vatrenoj obuci, a time i na rezultate na artiljerijskim bojnim gađanjima, pored usvojenih znanja i stečenih veština i navika, na određen način, ispoljava uticaj (pozitivan ili negativan) i stanje odnosa i discipline u artiljerijskoj jedinici.

Računačko ili vatreno odeljenje, baterija, ili vod optičkog izviđa-
nja, znači, nisu samo delovi borbenog poretka ili »obrazovne grupe«
(timovi) koje pripremaju i izvode artiljerijska gađanja, već su to,
istovremeno, borbeni kolektivi — u kojima se ispoljavaju i razvijaju
određeni socijalni odnosi. Ukoliko se u takvom borbenom kolektivu
ostvari viši stepen kohezije i integracije — utoliko se može očekivati
uspešnije i adekvatnije korišćenje i transfer usvojenih znanja i ste-
čenih veština i navika u vatrenoj obuci — na vežbe sa artiljerijskim
bojnim gađanjima i na ratnu stvarnost.

Šta uslovljava pojavu da u vremenu vežbi sa bojnim gađanjima
postoji tako visok stepen uzajamnog razumevanja i poverenja, dru-
garstva i potpuno svesne discipline?

Na to, svakako, deluje niz sociopolitičkih i moralno-psiholoških
činilaca koji permanentno deluju u vojnoj organizaciji. Ali, sa aspekta
prirode vatrene obuke, presudno utiče vrlo visoka međusobna zavi-
snost, koordinacija i uslovljenost rada svih učesnika (starešina i voj-
nika) u pripremi i izvršavanju artiljerijskog gađanja. Proces pri-
preme i izvršavanja artiljerijskog gađanja predstavlja korelativan,
organizovan i funkcionalan mehanizam u kome, na primer, greška
bilo kojeg dela tog mehanizma, pa i pojedinca, može da dovede do
toga da se promaši cilj, odnosno da celokupno gađanje u miru bude
ocenjeno kao slabo. Tako, na primer, ako zrno ili plotun promaši cilj
ili ako padne u borbeni raspored sopstvene pešadije — uzrok može
biti greška — počev od izvršioca gađanja, veziste koji komande pre-
nosi, računara u računskom odeljenju, nišandžije, pa do vojnika-po-
služioca. Bilo koji deo tog mehanizma da pogreši, posledice su prak-
tično iste — neizvršavanje vatrenog zadatka cele jedinice. Takve
međusobne zavisnosti je svestan svaki artiljerac. Zbog toga su arti-
ljerijske starešine dužne, ne samo zbog socio-političkih razloga, već
i zbog složenog procesa izvršavanja vatrenih zadataka (gađanja), da
stalno rade na tome da stvore čvrste, integrativne borbene kolektive
i u njima odnose saradnje, kohezije, solidarnosti i borbenog drugar-
stva. Jer, kao što bezbroj primera iz prakse pokazuje, izvršilac ga-
đanja može odlično obaviti svoj deo posla (da organizuje osmatranje,
prouči zemljište, otkrije ciljeve i odredi njihova mesta, pokaže cilj
i izda komandu za gađanje), topografi da precizno odrede koordinate,
računačko odeljenje da odredi početne elemente sa najvećim stepenom
tačnosti (na primer, potpuna priprema sa uračunavanjem meteo-ba-
lističkih popravki), na vatrenom položaju da komandir vatrenog voda
i komandir odeljenja besprekorno rade, nišandžija da tačno zauzme
elemente za gađanje (uglomer, daljinar, mesna sprava) i da na kraju

tog procesa vojnik-punilac pogreši broj punjenja — pa da čitav prethodno odlično i sa velikim naprezanjem realizovan proces bude uzaludan.

Upravo zbog velikog uticaja i značaja odnosa koji vladaju u artiljerijskim borbenim kolektivima (odeljenju, vodu, bateriji i divizionu), za uspešno izvršavanje vatrenih zadataka (gađanja) pokušaćemo da, ne ulazeći u šira teorijska, socio-psihološka i socio-andragoška razmatranja, ukažemo samo na neka koja nam se čine značajnim sa stanovišta vatrene obuke.¹

(1) Vatrene obuka, kao najvažniji činilac i pokazatelj obučenosti artiljerijskih starešina, vojnika i jedinica, ima istaknutu ulogu i u razvijanju borbenog morala. Ako se kroz vatrenu obuku razvijaju osobine kolektivnosti, discipline, samostalnosti, inicijative, aktivnosti, drugarstva, poverenja u artiljerijsku tehniku i naoružanje i drugo, sasvim je sigurno da se takvom vatrenom obukom razvijaju bitni elementi borbenog morala. Dakle, dobro organizovana i izvođena vatrene obuka ima ogroman uticaj na moralnu čvrstinu artiljerijskih jedinica i izgrađivanje niza borbenih osobina i vrlina ličnosti vojnika i starešina — značajnih sa stanovišta zahteva naše koncepcije ONO i vojne doktrine.

Vatrene obuka ostvaruje neposredan uticaj na moralnu snagu svake artiljerijske jedinice i svakog artiljerca. Kroz vatrenu obuku i pomoću nje obezbeđuje se najbolji put za razvijanje pravilnih odnosa i discipline, najbitnijih borbenih vrlina i kvaliteta, jačanje kolektiva svake artiljerijske jedinice i drugo. Isto tako, vatrene obuka predstavlja najbolji put i sredstvo za razvijanje psihofizičkih kvaliteta, neophodnih za borbena dejstva, i doprinosi jačanju autoriteta artiljerijskih starešina.

(2) Osnovni odnos između starešina i vojnika koji čine jedinstven borbeni kolektiv mora biti odnos subordinacije — komandni odnos. Samo on može obezbediti efikasno izvršavanje vatrenih zadataka. Komandni odnos je imanentan ne samo odnosu subordinacije u vojnoj organizaciji, već i karakteru vatrene obuke i organizaciono-tehnološkom mehanizmu u izvršavanju artiljerijskih gađanja.

Efikasnost i funkcionalna koordinacija rada svih učesnika u vatrenoj obuci i na artiljerijskim gađanjima (izvršilac gađanja, računачko odeljenje, posluživanje oruđa, topografska priprema, organizacija veza i dr.) može se ostvariti samo ako se obezbedi da:

¹ Socijalna vojna psihologija je jedna od najmlađih naučnih disciplina koja se bavi proučavanjem problema vezanih za vojne kolektive i grupe i za socio-psihološke probleme organizovanja cele vojne delatnosti.

a) pravo stvarnog odlučivanja (koji cilj gađati, kakvim stepenom vatre, sa koliko oruđa, kojim utroškom municije i dr.) ima samo najstariji artiljerijski starešina u jedinici određenog nivoa;

b) odgovornost snosi svako za svoj deo posla, ali da odgovornost u mehanizmu izvršavanja vatrenih zadataka (što ne znači i isti stepen odgovornosti) mora biti odozdo prema gore;

c) da bi se obezbedila tačna, pravovremena, iznenadna i efikasna artiljerijska vatra, potrebno je obezbediti naredbodavni i jedinstven jezik komuniciranja (izdavanje komandi za gađanje, naređivanje, izveštavanje), i to jezik koji će, takođe, biti precizan, brz, jasan i neopoziv.

(3) U procesu vatrene obuke, posebno na vežbama sa bojnim gađanjima, ispoljava se, najneposrednije i naočigled celog borbenog kolektiva, ne samo kvantitet i kvalitet usvojenih znanja i stečenih veština i navika, već i ličnost starešine i vojnika (psihofizičke, moralno-političke i druge osobine). Taj fenomen dobro znaju, jer je stalno prisutan, sve artiljerijske starešine. Jedan komandir voda ističe: »Bolje i potpunije sam upoznao svoje vojnike za nekoliko dana — koliko je trajala vežba sa bojnim gađanjem, nego za više meseci kasarnskog života«. Jedan komandir baterije iznosi ovakav slučaj: »Dok smo bili u kasarni o komandiru voda potporučniku N. N. imao sam vrlo pogrešno mišljenje, čak i predrasude. Izvor mojih predrasuda o njemu je bio u tome što nikad nije bio zadovoljan rezultatima u obuci, stanjem u bateriji, bio je previše kritičan prema svemu, pa i meni i mom radu. Međutim, tek na višenedeljnom logorovanju, gde smo izvodili vežbe i bojna gađanja i bili stalno u zajedničkoj »vatri«, on se pokazao u pravom svetlu, kao odličan artiljerac, izvanredan taktičar i pravi drug i saradnik. Predložio sam ga za odlikovanje«. Ovakvih i sličnih primera mogu mnoge artiljerijske starešine da navedu vrlo mnogo;

(4) Vatrene obuka i izvršavanje artiljerijskih bojnih gađanja predstavljaju najbolji i najkonkretniji način i sredstvo za jačanje autoriteta artiljerijskih starešina.

Ako komandir baterije odlično organizuje vatreni sistem, ako sam poseduje visoka stručna artiljerijska znanja, veštine i navike, ako baterija uspešno izvrši gađanje — to ima najneposrednije pozitivne reperkusije na njegov stvarni autoritet u jedinici. Dok se u kasarni autoritet može steći na druge načine i pomoću drugih sredstava (predavanjima, silom komandne vlasti, pa i pretnjama i kaznama itd.), što, u stvari, samo daje rezultate prividnog autoriteta, dotle se u procesu izvršavanja artiljerijskih bojnih gađanja, ličnim primerom, radom i sposobnostima, autoritet stiže kroz neposredno

vrednovanje. Svaki artiljerijski starešina je u takvim uslovima, želeo on to ili ne, podvrgnut stalnoj oceni i vrednovanju i od pretpostavljenih i od potčinjenih — uključujući i vojnike. Eventualno stečen lažni autoritet može se brzo raspasti, ali i pogrešno formirana slika o starešini relativno brzo izmeniti. O tome bi morao da vodi računa svaki artiljerijski starešina-oficir, mlađi oficir i desetar.

(5) S obzirom na to što u procesu vatrene obuke, posebno u pripremi i izvršavanju artiljerijskih gađanja, učestvuje relativno velik broj malih grupa (posluga oruđa, računачko odeljenje, grupa na osmatračnici, izviđačka grupa, grupa za posluživanje daljinomera, radara, registratora u zvukovnoj bateriji itd.), tzv. male obrazovne grupe u procesu vatrene obuke imaju značajnu ulogu.

Stoga, zajednička delatnost ljudi (vojnika i starešina) u okviru artiljerijskih jedinica uslovljava potrebu da se u vatrenoj obuci obrati pažnja i na neke činioce — specifične za grupnu delatnost, kao što su: oponašanje, sugestija, konformizam, identifikacija, interakcija i drugi. Naime, praksa pokazuje da, bez obzira na to koliko bi stvarno bili uzeti u obzir individualni kvaliteti i osobine pojedinih vojnika i starešina, na uspeh i efikasnost vatrene dejstva artiljerijskih jedinica ispoljavaju značajan uticaj i odnosi i međusobno razumevanje, a naročito konkretno razumevanje na fonu rešavanja određenog vatrene zadatka jedinice. Istraživanja u nas i svetu pokazuju, pored ostalog, da uspešnije izvršavaju vatrene zadatke one jedinice koje se odlikuju većim stepenom socio-psihološke povezanosti i kohezije. Između ostalih rezultata utvrđena je i pozitivna zavisnost (korelacija) pokazatelja socio-psihološke kohezije jedinica (avio, artiljerijskih i dr.) i tačnosti bombardovanja-gađanja.²

S obzirom na to što je struktura artiljerijskih jedinica za vreme gađanja pretežno sastavljena od tzv. malih grupa, posebno se mora obratiti pažnja pravilima dinamike takvih grupa. Jer, pokazalo se da je u takvim malim grupama dinamika napregnutija, sa više protivrečnosti — zbog uske sfere međusobnih odnosa i neposrednih i sasvim konkretnih kontakata u izvršavanju vatrene zadatka, odnosno njegovog dela.

Interakcijske i koakcijske veze i odnosi u takvim malim grupama (obično starešina i 3—8 vojnika) imaju značajan uticaj na koheziju i integraciju grupe. Pod malom obrazovnom grupom, znači, podrazumeva se takav mali borbeni kolektiv u kome se svi odnosi uspostavljaju neposredno, bez posredovanja. Iako su kvaliteti svakog pojedinca u takvoj grupi vrlo značajni za uspeh i efikasnost grupe,

² Nehneisa I.: Sociometric — Handbuch der Empirische Sozialforschung, Stuttgart, 1962, strana 227—238.

ipak grupa kao celina nije samo prost zbir pojedinaca u njoj — već predstavlja viši kvalitet. Navedeni mali borbeni kolektivi u bateriji su relativno trajnije primarne grupe, i u njima se može ispoljiti i doći do izražaja aktivnost i stvaralački doprinos svakog pojedinca. To, praktično, zahteva od svakog artiljerijskog starešine da poznaje i izučava strukturu i dinamiku malih obrazovnih grupa, kao i sredstva i puteve njihove integracije (tzv. mehanizme grupne dinamike). Jer, uticaj grupe i formiranje tzv. grupnog mišljenja i grupnog stava mogući su samo ako se obezbedi aktivno učestvovanje pojedinaca u njihovom formiranju.

Ako, na primer, u odeljenju — posluži oruđa, pred neposredno gađanje, dođe do grupnog stava, a to znači da je taj stav usvojio svaki poslužilac kao svoj — da se gađanje mora izvršiti dobro, tada se može sa velikom verovatnoćom očekivati da će tako i biti. Zahtev, na primer, komandira baterije, da gađanje bude dobro ili vrlo dobro, može imati izvesno motivaciono dejstvo, ali ako takav zahtev usvoji posluža kao svoj stav, tek tada taj zahtev ima snažno unutrašnje motivaciono dejstvo.

Poznato je, isto tako, da nije isto, niti se ostvaruje isti rezultat, kada, na primer, računac treba da odredi (računski ili grafički) neki podatak sam ili kad radi zajedno sa ostalim računacima u računskom odeljenju. To je uticaj grupne dinamike i stimulacije. Ako radi sam, može postići slabije rezultate, a u grupi — može premašiti sva očekivanja. Taj fenomen je, na primer, dobro poznat u sportu.

Za uspeh integracije takvih malih borbenih kolektiva i, istovremeno, obrazovnih grupa u vatrenoj obuci, značajnu ulogu imaju starešine, naročito u početnom periodu formiranja kolektiva (tzv. predintegracioni period i period prvih kontakata u grupi). U nekim borbenim kolektivima se postiže tako visok stepen integracije — da te integracione veze traju čak i posle odsluženja vojnog roka, a neke emocionalne i do kraja života.

Artiljerijski starešina, međutim, treba da poznaje i pojave koje mogu, u izvesnim okolnostima, predstavljati izvore smetnji za uspešnu koheziju malih grupa — koje, znači, mogu delovati dezintegraciono.

(6) Formiranje, unutar borbenih kolektiva, tzv. neformalnih grupa ne mora da deluje dezintegraciono. Neformalne grupe se mogu obrazovati na osnovu različitih osnova. Te osnove mogu biti: heterogenost u obrazovanju (radnici, gimnazijalci, fakultetski obrazovani i sl.) zatim selo-grad, na osnovu uzrasta (vojnici mogu biti od 18 do 27 godina), na osnovu ličnih osobina nekih vojnika (navike, stavovi, hobi, sklonosti i sl.), a moguće je i na bazi pripadnosti narodu ili na-

rodnosti, odnosno jezičkom području, religiji i sl. Često se međusobno družu tzv. »zemljaci«. Ako se radi o bateriji ili divizionu, neformalne grupe se mogu obrazovati na pripadnosti specijalnosti (poslužioци, vezisti, računачи, izviđači, topografi itd.).

Formiranje neformalnih grupa, uopšte uzev, ne mora biti štetno. Ono, u izvesnim okolnostima, pogotovo ako ih starešina-nastavnik pravilno usmerava, može biti čak i korisno. Međutim, nije isključeno da takve grupe i dezintegraciono deluju na formacijske borbene kolektive. Na primer, grupisanje na bazi stepena obrazovanja može biti štetno, ali ako starešina uspešno angažuje vojnike sa višim stepenom obrazovanja za pomoć u vatrenoj obuci vojnicima sa nižim stepenom obrazovanja, on će prve pravilno angažovati i, istovremeno, sprečiti eventualnu podvojenost. Isto tako može biti štetno po kolektiv ako se pojedine specijalnosti međusobno »ubeđuju« i »dokazuju« svoj značaj. Slučajeve kao, na primer, da računачи i topografi smatraju sebe »intelektualcima«, a poslužioce nazivaju »kubikašima« i sl. treba sprečavati.

(7) Izvršavanje gotovo svih radnji i postupaka u vatrenoj obuci je vremenski normirano. Svrha normi je da doprinose ostvarivanju što boljih rezultata (uvežbanosti) u obuci i, istovremeno, služe kao element vrednovanja vatrene obuke. Norme imaju i pozitivno motivaciono dejstvo (stimulativna snaga normi). Metodički je ispravno da se ispunjavanje normi zahteva tek kada se postigne pravilnost rada — i to postepeno, dok se ne ostvare maksimalne norme (crtež 49).

Budući da ostvarivanje vremenskih normi u vatrenoj obuci ima izvesne karakteristike takmičenja, to one, manje ili više posredno, mogu uticati i na odnose u kolektivu (vodu, bateriji, divizionu). Naime, poznato je da je svako takmičenje, na primer, posluga oruđa u bateriji, u izvesnom smislu »mač sa dve oštrice«. Ako se desi da starešina po svaku cenu želi da njegova jedinica ostvari najbolje norme, i pri tome se koristi i neadekvatnim sredstvima, takvo »takmičenje« može imati loše reperkusije na odnose u kolektivu. Jer, ako pojedine starešine, da bi na bazi ocene jedinice i sami dobili višu ocenu, pribegnu i lažnom prikazivanju rezultata u obuci, zanemare neke svoje druge obaveze, iskoriste u tu svrhu neku »slabost« druge jedinice — »rivala« itd., takvo takmičenje — koje, inače, ima pozitivnu ulogu, pretvara se u svoju suprotnost. Takve i slične pojave, starešine moraju energično sprečavati.

Prevremeno insistiranje na postizanju maksimalnih normi može imati višestruko negativne metodičke posledice na obučenosć pojedinaca i na celokupnu vatrenu obuku. Ako se vremenske i druge norme u

NAZIV RADNJE - POSTUPKA		KO IZVRŠAVA	USLOVI I KRITERIJUMI OCENJIVANJA												
			ODLIČAN				VRLO DOBAR				DOBAR				
			danju		noću		danju		noću		danju		noću		
			min	sek.	min.	sek.	min	sek.	min	sek.	min.	sek.	min.	sek.	
PRIPREMA TOPOGRAFSKE PLANŠETE			REČO	3	-	3	34	4	-	5	-	5	-	6	15
ODREĐIVANJE MESTA CILJA I KOM. GADJ.	POMOĆU AZIMUTA I UDALJENOSTI OD POLAZNE TAČKE		IZVRŠILAC GADJANJA	1	-	-	-	1	30	-	-	2	-	-	-
	POMOĆU PRAVOUGLIH KOORDINATA			2	-	-	-	2	30	-	-	3	-	-	-
	POMOĆU POLARNIH KOORDINATA			2	-	4	-	2	30	5	-	3	-	6	-
	PREMA STRANAMA SVETA			-	45	-	-	1	-	-	-	1	20	-	-
PRIPREMA POČETNIH ELEMENTA SA REČO	PROSTA PRIPREMA		BATERIJA	2	30	3	30	3	30	4	30	4	30	5	30
	SKRAĆ. PRIPR.	SA URAČUNAV. MB POPRAVKI		8	-	10	-	9	30	12	-	11	-	14	-
		BEZ URAČUNAV. MB POPRAVKI		4	-	5	-	5	-	6	-	6	-	8	-
	POTPUNA PRIPREMA SA METEO-BALISTIČKIM POPRAVKAMA			9	-	11	-	11	-	13	-	13	-	15	-
KOREKTURA SA KORIŠĆENJEM REČO	OCENA SMISLA POGODAKA			6	-	9	-	8	-	11	-	11	-	14	-
	POMOĆU DVOSTRANOG OSMATRANJA			5	-	7	-	7	-	10	-	10	-	14	-
	POMOĆU SEKUNDOMERA			7	-	8	-	9	-	10	-	11	-	12	-
	POMOĆU GRAFIKONA ZAKLJUČAKA			4	30	6	-	6	-	8	-	8	-	10	-
PROVERA I UREDJENJE SNOPA			IZVRŠ. GADJ.	1	-	-	-	2	-	-	-	3	-	-	-

Crtež 49 — Pregled nekih vremenskih normi i ocena za ostvarenu brzinu u vatrenoj obuci zemaljske artiljerije (PGZA)

vatrenoj obuci preterano »fetišiziraju« — pa se, da bi se postigle, pribegava isključivo treninzima, a pogotovo ako se zbog toga ne radi ni plan časa-vežbi — već samo nose norme i sekundomer, to negativno utiče na kvalitet vatrene obuke. Metodički gledano, potpuno je moguće da u takvim okolnostima neka posluga ili odeljenje ostvari najviše norme — a da ipak bude vrlo slabo obučena. Norme ne bi smele postati cilj, već samo sredstvo obučavanja. Ako se u vatrenoj obuci vodi briga isključivo o »pobedi« u ostvarivanju normi — sasvim sigurno će se zapostaviti sadržaj obučavanja. Preterano razvijen »takmičarski duh« — koji po svaku cenu teži najvišem plasmanu, može, stvoriti i nezdrave socijalne odnose i između pojedinaca i u celom kolektivu. To pogotovo može doći do izražaja ako se ovakvo »takmičenje« izvodi između pojedinaca ili grupa koje su objektivno nejednakih sposobnosti i ako se rezultati takmičenja ne mogu objektivno meriti. Jer, u takvim uslovima — unapred se znaju »pobednici« i »pobeđeni«. Ako neko odeljenje stalno »pobeđuje«, a drugo stalno »gubi« — takmičenje gubi smisao i nema nikakvo motivaciono dejstvo.

(8) Jedan od bitnih uslova za uspeh vatrene obuke jeste stepen motivacije vojnika i starešina i primena tzv. stimulativnih mera. Artiljerija kao rod, a time i vatrena obuka artiljerije, ima veoma bogatu i dugu tradiciju i istoriju. Artiljerijski kadrovi su uvek bili vrlo cenjeni u svakoj vojsci. Takva tradicija, ako je starešine pravilno iskorišćavaju, deluje kao značajan motiv. U vatrenoj obuci značajnu ulogu imaju svi tzv. »klasični« motivi i podsticaji (nagrade, pohvale, kazne, ukori, poznavanje rezultata obuke i dr.). Međutim, neki motivi imaju, prema iskustvima mnogih artiljerijskih starešina, posebno značajnu ulogu.

Iznosimo primer koji navodi komandir vatrene vode: »U našu bateriju je kao regrut došao mladić rodом iz jednog zabačenog bosanskog sela. Bio je nepismen. Iz svog sela nije nikud išao. Kad je došao u vojsku prvi put se sreo sa vozom, kamionom, gradom. Bio je uplašen i izgubljen. Vojni rok je završio kao razvodnik i jedan od najboljih nišandžija u bateriji. Mnogi su me pitali kako sam to postigao, jer su ga videli da na VP daje pravac osnovnom oruđu, da obrazuje paralelan snop i dr. Međutim, moj postupak je bio prost. Najpre sam uspeo da ga solidno opismenim. Zatim sam mu davao lakše zadatke, a posle sve teže, za koje sam bio siguran da će ih izvršiti. Stekao je poverenje u sebe. Pridobio sam ga kao ličnost — kao čoveka, pre svega na emocionalnom planu. To je sve.« Ovaj komandir vode je, u stvari, imao dva, za vatrenu obuku, neobično važna motiva:

a) prvi, osećanje uspeha; jer, poznato je da ništa »ne uspeva tako dobro kao uspeh«; stvaranje takvih okolnosti u vatrenoj obuci da vojnik (poslužilac, računач, izviđač, topograf i dr.) doživi uspeh i na toj osnovi sve veći zahtevi — snažno deluju kao unutrašnji motivi, i

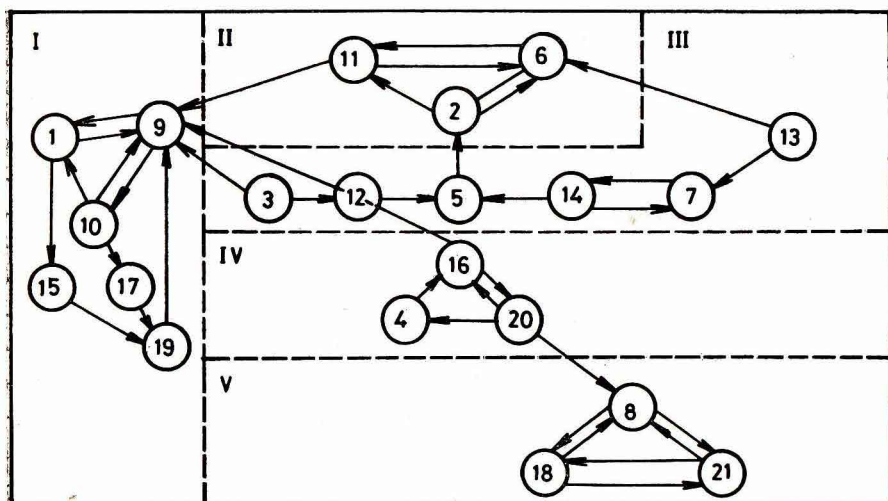
b) drugi, emocionalno pridobijanje vojnika. Jer, ako starešina-nastavnik uspe da vojnika-pitomca pridobije za sebe na emocionalnom planu — on će, svakako, znatno lakše u njemu izazvati i intelektualnu radoznalost i interes u procesu vatrene obuke. Vojnik, kako se često kaže, mora da uči. Starešina, međutim, ne bi smeo da se oslanja samo na moć takve spoljne prinude. Prinuda je lak način »motivacije«, ali sigurno ne i najbolji. Mnogo je efikasnije razvijati interes u vatrenoj obuci (tradicija artiljerije — naročito iz NOR-a, koristiti se prethodnim interesima, nova znanja uvek nadovezivati na već stečena, sadržaje prilagoditi individualnim psihofizičkim mogućnostima, razvijati svest o potrebi toga što se uči — za rat, angažovati psihofizičke snage pojedinaca, održavati pažnju u obuci i dr.).

(9) Pored neposrednog posmatranja odnosa u kolektivu i na osnovu takvog posmatranja — uticanja i usmeravanja odnosa u kolektivu, neke starešine se koriste i izvesnim sociološkim metodama — pre svega, tzv. sociometrijskom tehnikom i instrumentima. Mada je korišćenje ovih tehnika u tzv. malim grupama (posluga oruđa, posada samohotke, izviđačka grupa i sl.) moguće, prema njima se starešine moraju odnositi vrlo obazrivo. Osim toga, starešina mora biti za tu oblast stručan. Nekontrolisano, neadekvatno i nestručno korišćenje ovih tehnika može imati i štetne posledice.

S obzirom na to što se rezultat ovih sociometrijskih tehnika (sociogram i dr.), primarno, baziraju na relacijama simpatija-antipatija, a to znači na emocionalnim vezama, oni ne mogu, objektivno, imati naročit značaj za vatrenu obuku zato što se u vatrenoj obuci prvenstveno zahtevaju i angažuju procesi saznanja (opažanja, mišljenja i dr.), a i u formiranju jedinica (malih grupa — odeljenja, posluga i sl.) polazi se od drugih kriterijuma, mada i emocionalni elementi imaju uticaj.

Sociometrijski test (sociogram) bi se, ako se kritički i stručno koristi, mogao upotrebiti za takve zadatke, naročito u borbi, gde emocionalne veze u izvršavanju nekog vatreneog zadatka imaju relativno veliki uticaj na njegovo izvršenje. Na primer, za obrazovanje nekih privremenih grupa: artiljerijske izviđačke grupe, čelne patrole, posluge dežurnog oruđa, grupe na istaknutoj osmatračnici i sl.

Primer: Sociometrijsko ispitivanje po kriterijumu: »S kim bi želeo da budeš u izviđačkoj grupi«? (crtež 50).

Crtež 50 — Sociogram voda po kriterijumu: »S kim bi želeo da budeš u izviđačkoj grupi«?

Ako pogledamo sociogram, zapažamo sledeće:

— tri izdvojena trougla (11-6-2; 16-4-20; 18-8-21);

— jednu veću grupu (1-9-10-15-17-19), unutar koje opet dve relativno samostalne »trojke«;

— nekoliko vojnika koji su dosta »usamljeni« (3, 12, 5, 13).

— Na bazi ovog sociograma i međusobne privlačnosti (emocionalnih veza), pod uslovom da ispunjavaju i druge (stručne i moralne) kvalitete, u AIG bi se mogle odrediti »trojke« ili »veća grupa« — zavisno od broja vojnika koje treba uputiti.³

³ Osim toga, statističkim postupkom mogu se izračunati i neki drugi pokazatelji, kao, na primer,:

— tzv. indeks grupne kohezije (koji se kreće od -1 do $+1$) i u ovom slučaju iznosi $+0,059$ — zadovoljavajući;

— tzv. indeks grupne integracije (broj koji je uslovljen brojem vojnika koje niko ne bira 3, 13), tzv. »usamljenika«. U navedenom primeru taj indeks iznosi $0,37$.